

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4083>

NEVRŪZ B. İSÂ'NIN MANZŪME-İ KISSA-İ KERBELÂ ADLI MESNEVİSİNDE GEÇEN SŪRE İSİMLERİ, LAFZÎ HADİSLER VE İSLAMİ KAYNAKLI SÖZLER*

SURAT NAMES, HADITHS AND WORDS OF ISLAMIC ORIGIN AT MANZŪME-İ KISSA-İ KERBELÂ OF NEVRŪZ B. İSÂ

Yahya YŪKSEL**

Öz

İslâmî gelenekten yoğun olarak beslenen Klasik Türk Edebiyatı'nda, sanatçıların eserlerinde kaynak olarak kullandığı unsurların başında sûre isimleri, hadisler ve İslâmî kaynaklı sözler gelmektedir. Yüzyıllar boyunca bu kaynaktan azamî faydalanan şairlerden biri de 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başlarında yaşamış Adanalı Nevrûz b. İsâ'dır. Hafız olduğunu, bir tekkede dinî eğitim alıp remil ve ilm-i nücûmda da ustalaştığını ifade eden şâir, hem yetiştiği dinî ve kültürel ortamın etkisiyle hem de bağlı olduğu edebiyat geleneğinin kaynaklarından olması bakımından eserinde hadislerden ve İslâmî kaynaklı sözlerden faydalanmış, sûreleri çeşitli vesilelerle zikretmiştir. Manzûme-i Kissa-i Kerbelâ adlı Hz. Hüseyin'in Kerbalâ'da şehit edilişini anlattığı maktel türü eserinin konusunu ve içeriğini düşününce; Nevrûz b. İsâ'nın bu kavramları kullanması fikrini desteklemesi ve samimi duygularını ifade etmesine oldukça yardımcı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nevrûz b. İsâ, Manzume-i Kissa-i Kerbelâ, Sûre İsimleri, Hadisler, İslâmî Kaynaklı Sözler.

Abstract

In Classical Turkish Literature, which is heavily nurtured by the Islamic tradition, the names of the surahs, hadiths and words of Islamic origin are the leading elements used by artists in their works. One of the poets who benefited from this resource for centuries, Nevrûz b. İsâ is who lived in the late 18th and early 19th centuries. Stating that he was Hafiz, he received religious education in a lodge and mastered in remil and ilm-i nücûm, the poet benefited from the hadiths and words of Islamic origin in his work both in terms of the influence of the religious and cultural environment he was trained and the sources of the literary tradition to which he was associated. Manzûme-i Kissa-i Kerbelâ called Hz. Considering the subject and content of his maktel type work, which Hüseyin describes about the martyrdom in Karbala; Nevrûz b. İsâ he helped to use his concepts and express his sincere feelings.

Keywords: Nevrûz b. İsâ, Manzume-İ Kissa-i Kerbelâ, Surat Names, Hadiths, Words of Islamic Origin.

* Bu makale, "Nevrûz b. İsâ'nın Manzûme-i Kissa-i Kerbelâ'sı" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dr., Piraziz Anadolu Lisesi (Piraziz/Giresun), Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.

Giriş

Klasik Türk Edebiyatı şairlerinin çoğunda olduğu gibi Nevruz b. İsa da mesnevisinde âyetlerden, hadislerden iktibas yapmış; sûre isimlerine değinip İslâmî kaynaklı bir takım sözlerden faydalanmıştır. Manzûme-i Kissa-i Kerbelâ'da 39 âyetten tam veya kısmi iktibas yapılmış olup bizim burada değineceğimiz ise hadisler, sûreler ve İslami kaynaklı sözler¹ olacaktır.

Özellikle hadislerin ne şekilde ele alındığının daha iyi anlaşılması açısından iktibas sanatına kısaca değinmek faydalı olacaktır. "Kur'an ve hadisten alınmış bir ibareyi cümleye yerleştirmek anlamında edebî sanat" (Durmuş, 2000, 52) olarak tarif edilen iktibas, Klasik şiirimizde kullanılan bir söz sanatıdır. Kullanan için ifadeye canlılık ve sıcaklık kazandırmayı, sözü pekiştirip anlamı güzelleştirmeyi amaçlar. Muhatabında ise hoş bir tesir bırakmalı ve heyecan uyandırmalıdır. İktibas, âyet veya hadisin tam mana ifade edecek şekilde alınmasıyla tam iktibas ve bir kısmının aktarılmasıyla oluşan nâkis iktibas olarak ikiye ayrılır. Özellikle kısmi iktibaslarda vezin zorunluluğu nedeniyle aktarılan metinlerde bazı değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca, âyet veya hadisten bir bölüm alınarak yapılan iktibasa lafzî, anlamı dikkate alınarak yapılanına ise mana yollu iktibas denir (Uzun, 2000, 53-54; Külekçi, 1995, 205-206; Uysal, 2010, 99; Gökalp, 2017, 113).

Sözlükte "haber" anlamına gelen ve Kur'an-ı Kerim'den sonra İslâmiyetin en önemli kaynağı olan hadis-i şerifler, kendisine Kur'an indirilen bir peygamberin sözü olarak çok büyük bir değer taşımakla birlikte Kur'an'ı herkesten iyi anlayan ve âyetlerdeki ilâhî mesajların ne olduğunu en iyi bilen Allah resûlünün görüşü olarak da büyük önem taşır. Bazı dinî hususlar Kur'an'da yer almadığı için bunları Hz. Peygamber insanlara sözleriyle açıklamış, fiilleriyle uyguladığını göstermiştir. Bu açıdan İslâmiyetle ilgili bir çok konuyu çözüme kavuşturma noktasında hadis-i şeriflerin büyük önemi vardır. (Kandemir, 1997, 27-28). Bu önemin bir göstergesi olarak Klasik Türk Şiiri'nde hadis-i şerifler oldukça önemsenmiş, şairlerin sıklıkla başvurduğu kullanımlar olmuş, manzum veya mensur ya da ikisi karışık çeviri veya telif eserlerin verildiği kırk hadis türü ortaya çıkmıştır. Türk edebiyatında dinî bir çok tür olmakla birlikte en fazla ele alınan tür kırk hadis olmuştur (Karahan, 2002, 470).

Manzûme-i Kissa-i Kerbelâ adlı maktel türü eserinde Nevruz b. İsa; Allah'a olan imanını, Hz. Peygamber, ehl-i beyt, on iki imam sevgisini, Kerbelâ olayının kendisine verdiği üzüntüyü, bu elim hadise karşısında çektiği acıyı, zulmedenlere karşı olan öfkesini ve kızgınlığını ifade ederken hadislerden faydalanmış; duygularına ve fikirlerine dayanak olarak hadisler haricinde bazı âyet isimlerini ve İslâmî kaynaklı sözleri kullanmıştır.

1. Manzûme-i Kissa-i Kerbelâ'da Geçen Hadisler

a) Levlâke Levlâk

Tamamı "*Levlâke levlâk lemâ halaktu'l-eflâk*" olan, "*Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri (kâinatı) yaratmazdım.*" anlamına gelen kudsî bir hadistir. Hadis olup olmadığı noktasında İslâm âlimlerinin ihtilafta olduğu bu söz, İsmail b. Muhammed el-Aclûnî'ye ait halk arasında hadis diye yaygın olan rivayetlere dair kaleme aldığı eseri Keşfü'l-Hafâ'da kudsî hadis olarak kayıtlıdır (Keşfü'l-Hafâ: 2/164, H. No: 2123) (Yılmaz, 1992, 113; Levend, 1984, 105; Erul, 2002, 320).

Bu konu hakkında Gökalp şu açıklamayı yapmaktadır: "*Mutasavvıfların dillerinde ve eserlerinde asırlar boyu hem ontoloji hem de aşk bahsinde tedavülde bulunsa da, bu kelâma da mevzû hadisleri derleyen eserlerde yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte konuyla ilgili diğer rivayetlerin bütünü göz önünde bulundurulmak sûretiyle, "mânâen sahih" olduğu da ifade edilmiştir*" (Okudan, 2003, 280-281'den naklen 2017, 118).

Beyitte hadis-i kudsîyi şair, Hz. Peygamberi övmek maksadıyla bu anlamına uygun biçimde kullanmıştır:

Levlâke levlâk dendi şânında yâ Resûl

Lemmâ halaktu'l-eflâk beyânıdır Muştafâ

(39-B/10)

Muhammediñ şânına geldi "*levlâke levlâk*"

'Alînin şânında dendi "*lemmâ halaktü'l-eflâk*"

Şallu 'alâ nûr-ı Muhammed Muştafâ

Şallu 'alâ nûr-ı 'Alîyyü'l-Murtażâ

(75-B/XX)

¹ İslâmî kaynaklı sözler ibaresi Mehmet Yılmaz'ın "Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler" adlı ansiklopedik sözlük niteliğindeki kitabından hareketle kullanılmıştır.

b) Ene Medînetü

Tamamı, “Ene Medînetü’l-İlmi ve Aliyyün Bâbühâ” olan ve “Ben, ilmin şehriyim, Ali kapısıdır.” anlamına gelen hadistir (Yılmaz, 1992, 40; Sarıkaya, 2004, 46). Hz. Ali Hz. Peygamberin hem amcasının oğlu hem de damadıdır. Küçük yaştan itibaren Hz. Peygamberin terbiyesinde yetişmiş, İslamiyet’i kabul etmiş ve ilmi şahsiyeti de bizzat onun vasıtasıyla oluşmuştur. Bu hadis aynı zamanda Hz. Ali’nin ilim yönünden yüksek bir makama, ashâb-ı kiram içinde de önemli bir yere sahip olduğunun bir göstergesidir. Klasik şiirimizde bu yönüyle iktibas edilen hadis, Nevrûz b. İsâ tarafından da aynı anlam doğrultusunda kullanılmıştır. Hz. Peygamber ilâhî sırların anlaşılması konusunda ilmin şehri iken Hz. Ali de onun kapısıdır. Bu durum bizzat Hz. Peygamber tarafından ifade edilmiştir:

Ve hem hadîs-i şerîfde buyurdu Resûl-i Ekrem
İnnehu medînetü’l- ‘ilmi ve ‘Alî bâbühâ dedi mîr-i muhterem (48-B/1183)

Ol ‘Alî kim aña Muştafâ dedi
Ene Medîneti ‘Alîdür bâbühâ (132-B/2)

c) Ente minnî

Sözün tamamı *Ente minnî ve ene minke* şeklindedir. “Sen bendensin, ben sendenim.” anlamına gelen bu sözün hadis olup olmadığı tartışmalıdır. Hz. Peygamber’in Hz. Ali’ye yakınlığını ifade etmek maksadıyla bu sözü söylediği rivayet edilir.² Şair, Hz. Peygamber’in bu sözü bizzat kendisinin dediğini dile getirir ve Hz. Ali’nin veli olduğunu da vurgular:

Fahr-ı ‘âlem-i kâ’inât Murtaẓâ ‘Alîniñ
Dedi hakkında ente minnî gerçek velinin (70-A/1701)

d) Eserde kısmî ve lafzî hadis iktibasları yanında bütün olarak ifade edilen ve beyitte değil de metin aralarına yerleştirilmiş bir hadis de yer almaktadır: *Kâle’n-nebiyyi şalla’llâhu ‘aleyhi vesellem Ed-dünyâ sicnü’l-mü’minîn ve cennetü’l-kâfirîn fi hadîşü’l- hayr Kâle ‘aleyhi’s-selâm* (112-A)

Hz. Peygamber dedi ki, (SAV). Dünya mü’minin zindanı, kâfirin de cennetidir.³ Hayır hadisinde (Hz. Peygamber) dedi. (Müslim-Zühd:1, Tirmizi-Zühd:16, İbn Mace: Zühd:3).

Hz. Hüseyin, Yezid’in komutanı Ömer bin Sa’d’ın ordusu tarafından öldürülmüş ve Şimr bin Zî’l Cevşen tarafından başı kesilerek süngüye takılmıştır. Bunu gören Hz. Hüseyin’in hizmetkârı Haccâc bu durum karşısında onlara hücum etmiş fakat o da ok atılarak şehit edilmiştir. Nevrûz b. İsâ hadisi, bu olay üzerine duyduğu üzüntüyü dile getirmek için söylemiştir. Hz. Hüseyin ve yakınlarının imanından, mümin olanların bu dünyada sıkıntı yaşamayacağından ve Hz. Hüseyin’in hanedanı uğruna canını feda eden kimsenin cehennem yüzü görmeyeceğinden bahseder. Bu düşüncesini de Hz. Peygamberin hadis-i şerifiyle destekler:

Mü’min olan bu cihânda aşla elem görmez
Hânedân uğruna cân viren cehennem görmez (112-A/2608)

Diñle hadîşin nûr-ı Muḥammed Muştafâniñ
Menba’-ı cûd-ı kerem ma’den-i şehâniñ (112-A/2609)

² Ahmed b. Hanbel, Fezâilü’s-sahâbe, II, 649; Nesâî, Fezâilü’s-sahâbe, 80; Bu rivayet Buhârî’de, “Peygamber (s.a.v.) Ali’ye hitâben, ‘Sen bendensin, ben sendenim’ buyurmuştur” şeklinde yer almaktadır. Bk. Mehmet Sofuoğlu, Sahih-i Buhârî ve Tercemesi, VII, 3467; Haydar Hatipoğlu, Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi, I, 206; Bu rivayet Tirmizî’de “Ben Ali’den, Ali de bendendir ve benim adıma (teahhütleri) ancak ben veya Ali yerine getiririz.” şeklinde yer almaktadır, bk. Tirmizî, Sünen-i Tirmizî Tercemesi, VI, 272. Hz. Peygamber’in, “Ali benden, ben de Ali’denim. O benden sonra bütün mü’minlerin velisidir” buyurduğu nakledilmektedir, bk. İbnü’l-Esir, Üsdü’l-gâbe, III, 293. Hz. Peygamber’in Büreyde’ye, Hz. Al ile ilgili olarak, “Ali’ye küfretmekten sakın! O bendendir, ben ondanım; o benden sonra sizin velinizdir” buyurduğu nakledilmektedir. Bk. Zehebi, Siyerü’l-Hulefâi’r-Râşidin, s. 230-232 (Sarıkaya, 2004, 56-57).

³ İmam Nevevî (2001). “Riyâzü’s-Sâlihîn: Peygamberimizden Hayat Ölçüleri” (Tercüme ve Şerh: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir, Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan, Yrd. Doç. Dr. Raşit Küçük), c. III. İstanbul: Erkam Yayınları. 471 numaralı hadis.

2. Manzûme-i Kıssa-i Kerbelâ'da Geçen Sûre İsimleri

a) Âl-i 'İmrân Sûresi

Kur'ân-ı Kerim'in 3. sûresidir. İki yüz âyetten oluşan sûre Medine'de inmiştir. Sûrenin 34 ve 37 arası âyetlerinde Hz. Meryem'in babasının mensup olduğu İmrân ailesinden bahsettiği için bu adı almıştır. Bu sûrenin iniş amacı İslâm dininin hakimiyetini sağlamak, Allah'ın birliğini ve yüceliğini anlatmak, ayrıca Hristiyanların Hz. İsa'nın tanrılığını iddia ederek içine düştükleri durumun yanlışlığı meselesinin çözümüdür (Yazır, ty/II, 286).

Bu sûre, hurûf-ı mukatta'a denilen ve tek tek yazılan harfler anlamına gelen elif, lâm, mîm ile başlar. Bu harflerle *Cebrâ'il'in Resûl-i Ekrem'e bir ziyaretçi gibi gelişini ve "Bu kitap size inmiştir" şeklindeki bilgiyi sembolize ettiği* (Duman ve Altundağ, 1998, 404) rivayet edilir. Şair de sûrenin ismini zikrettiği beyitte bu duruma telmihte bulunur:

Âyet nâzil olduğca ol yazardı
Cebrâ'il getirdi Sûre-i Âl-i 'İmrân (6-B/3)

b) Tâhâ-Yâsîn Sûreleri

Tâhâ, Kur'ân-ı Kerim'in 20. sûresidir. 135 âyet olup Mekke'de inmiştir. Bu sûrede ibadetlerden, Allah'ın varlığı ve birliğinden ve Hz. Musa'nın hayatından bahsedilmektedir.

Yâsîn, Kur'ân-ı Kerim'in 36. sûresidir. 83 âyet olup Mekke'de inmiştir. Sûreye isim olarak verilen "Yâsîn" in "Ey insan!" olduğu kabul edilir ve bundan kasıt da Hz. Peygamberdir. Bu sûre aynı zamanda Kur'ân'ın kalbi sayılmış ve bu nedenle Müslümanlar arasında ayrı bir önem kazanmıştır. Sûrede kendisine Kur'ân indirilen Hz. Peygamberin Kur'an deliliyle desteklenerek hak peygamber olduğu açıklanır.

Bu iki sûrede isimlerini sûre başlarındaki hurûf-ı mukatta'a harflerinden alır. Allah'ın, bu sûrelerdeki bütün hüküm ve konuları sûre başlarındaki bu harflere yerleştirdiği, daha sonra bunları sûrelerin içinde açıkladığını, bu şifreleri ise ancak Peygamber veya velilerin çözebileceği rivayet edilmiştir (Duman ve Altundağ, 1998, 404). Beyitte Nevrûz b. İsa, bu sûrelerin Hz. Peygamber için indirildiğini ifade ederek bu rivayete telmihte bulunur:

Muhammediñ şânına indi Tâhâ Yâsîn ey 'atâ
'Alînin şânı Hel etâ hakkında dendi lâ- fetâ
Şallu 'alâ nûr-ı Muhammed Muştafâ
Şallu 'alâ nûr-ı 'Alîyyü'l-Murtaẓâ (75-B/XXI)

c) Fetih Sûresi

Kur'ân-ı Kerim'in 48. sûresidir. Hudeybiye Antlaşması dönüşünde Mekke ile Medine arasında inmiş, Medine'de inen sûrelerden sayılmıştır. 29 âyettir. İslâm'ın elde edeceği fetih, başarı ve zaferden bahsedildiği için bu adı almıştır (Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, 2016, 510). Hz. Peygamber'in övüldüğü bir gazelde diğer sûre isimleriyle aynı beyitte zikredilir:

Tâhâ Yâsîn tenzîl İnnâ Fetahnâ⁴ sûresi
Okundu hakkında hatm-i Kur'ândır Muştafâ (40-A/13-14)

d) Fecr Sûresi

Kur'ân-ı Kerim'in 89. sûresidir. 30 âyettir ve Mekke'de nazil olmuştur. Sûrede peygamberlere karşı çıkan ve ilâhî mesajı reddeden bazı eski toplulukların başlarına gelen felâketler hatırlatılmakta; Allah Teâlâ'nın insanı çeşitli yollarla imtihan etmesine değinilmekte, bazı insanlardaki mal tutkusu ve bencillik duygusu eleştirilmekte; kıyamet halleri, iyi ve kötü insanların âhiretteki durumları anlatılarak insanlar uyarılmaktadır. Beyitte sûrenin ismi 14. âyet olan "*İnne Rabbeke lebi'l-mirşâd*" ile birlikte geçmektedir. "Çünkü rabbin her şeyi yakından izlemektedir" meâlindeki 14. âyet, Allah'ın ilminin sonsuz olduğunu,

⁴ Kur'ân-ı Kerîm, Fetih-1. Fetih sûresinin ilk âyetinin bir bölümü olan kelimelerle Fetih sûresi kastedilmiştir.

bütün kullarının tutum ve davranışlarını gözetleyip kontrol ettiğini bildiren kapsamlı bir uyarı ifadesidir (Karaman vd., 2012/V, 614-618). Şair bir gazelinde bu sûrenin ismini, eserini yazıp bu güç için üstesinden Allah'ın izniyle geldiğini ve Allah'ın da bu isteğini yerine getirirken kendini koruyup gözetlediğini ifade ederken düşüncesi için kutsal-ilâhî bir dayanak olarak zikreder:

‘Amel eylemek gerekdir ‘ilmiñi ey hoca-yı ‘aziz
Sûre-i Fecrde buyurur İnne Rabbeke lebi'l-mirşâd (48-A/5)

e) Şems-Duhâ Sûreleri

Şems, Kur'ân-ı Kerimin 91. sûresidir. Mekke'de inmiştir ve 15 âyetten oluşmaktadır. Sürede bazı önemli kozmik varlıklara ve olaylara yemin edilerek insan tabiatına hem iyilik hem kötülük eğilimlerinin verildiği bildirilmiş; bu eğilimlerini doğru kullanmayanların akıbetine örnek olmak üzere Semtûd kavminin helâk edilişi anlatılmıştır (Karaman vd., 2012/V, 628).

Duhâ sûresi ise Kur'ân-ı Kerimin 93. sûresidir. Mekke'de inmiştir ve 11 âyetten oluşmaktadır. Müşriklerin üzücü söz ve davranışlarına karşı bir teselli olmak üzere Hz. Peygamber'e, yüce Allah'ın himayesi sayesinde çocukluğundan itibaren nice güçlükleri aşarak bugünlere geldiği hatırlatılmakta ve kendisinin de yetime, yoksula iyi davranması emredilmektedir (Karaman vd., 2012/V, 637). Kerbelâ gibi elim bir hadiseyi anlatıldığı eserinde, mutasavvıf bir şair ve dindar bir Müslüman olan Nevruz b. İsbâ bu sûrelerden ve onların iniş sebebinden hareketle Yezid'in kavmine uyarıda bulunur. Ayrıca Hz. Hüseyin ve ailesine teselli vermekte, bu sûreler vesilesiyle Allah'tan meded ummaktadır:

Şâh Takîniñ bâ Naķîniñ vâr sevdâsı serimde
Hasan ‘Alî ‘Askeri Mehdî şems-i duhâdan meded (29-A/6)

‘Alîdir menbağ-ı cûd-ı sehâ
Muhammeddir her derde şifâ
‘Alîden revnâķ buldı şems-i duhâ
Semâda mâh-ı tâbân Muşafâdır Muşafâdır Muşafâ (61/B/III)

3. Manzûme-i Kıssa-i Kerbelâ'da İslâmî Kaynaklı Sözler

a) Celle celâlühû celle şânuhû

"Celle celâlühû" (azamet sahibi, kadrü kıymeti en yüce olan), "celle şânuhû" (şanı yüce olan) (Arpağuş, 2011, 207) Allah'ın ismi anıldığı zaman hürmet ve saygı için söylenen sözdür. Özellikle ezan okunduğu an halk arasında yaygın olarak kullanılan bu sözü şair beyitte aynı maksat için kullanmıştır:

Mü'ezzin Allâhuekber deyince Zeyne'l-‘Âbidîn
Celle celâlühû celle şânuhû dedi ol dîn-i emîn (133-B/3179)

b) Kavlühû Te ‘âlâ - Kâle Ta ‘âlâ ve bihi - Kâle'llâhü te'âlâ fî kelâmü'l-ķadîm

Teâlâ, Allah ve Hak gibi ilâhî lafızların geçtiği yerlerde saygı maksadıyla kullanılan; şan, şeref ve hükümlerliği yüce olsun" anlamına gelen sözdür. Ayrıca Allah'ın konumunu üstünde başka bir konum bulunmaması anlamına gelir (Arpağuş, 2011, 206). Bu bağlamda genelde Kur'ân-ı Kerim'den iktibas yapılacağı zaman "Şanı yüce olan Allah buyuruyor." anlamına gelen Kavlühû Te 'âlâ veya Kâle Ta 'âlâ şairler tarafından kullanılır. bihi ise onun hakkında demektir. Kavlühû veya Kâle ibareleri "Allah buyuruyor." anlamındadır ve Rabbimizin buyurup söylediği sözler ise Kur'ân-ı Kerim'den âyetlerdir. Bu maksatla söylenen bir diğer ifade şekli ise "Şanı yüce olan Allah kadîm kelâmında/Kur'ân-ı Kerim'inde buyuruyor" anlamına gelen "Kâle'llâhü te'âlâ fî kelâmü'l-ķadîm" ifadesidir. Şair metinde, o an anlattığı olaya manevî bir dayanak olması için âyetlerden faydalanmış ve âyeti zikretmeden önce bu ibareleri kullanmıştır:

Kavlühû Te 'âlâ (52-B)

Kâle Ta 'âlâ ve bihi (125-B)

Ķâle'llâhü te'âlâ fî kelâmü'l-Ķadîm (13-B)

c) Esta 'îzûbi'llâh

Edebî metinlerde, Allah'a sığınma duygusunu ifade etmek için "eüzü bi'llâh, neüzü bi'llâh, el-iyâzü bi'llâh, ma'âza'llâh" gibi sözlerin sıkça kullanıldığı göze çarpar (Yılmaz, 1992, 45). Bunlardan bir tanesi de yine "Allah'a sığınırım." anlamına gelen *Esta 'îzûbi'llâh* sözüdür. Bu söz aynı zamanda besmele ile eş değer görülür. Kur'an'dan bir âyet söylenmeden önce "Bismillahirrahmanirrahim" (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla) denir. Daha sonra başka şeyler konuşulup tekrar Kur'an'dan bir şeyler söylenecekse Besmele yerine bu söz kullanılır:

Esta 'îzûbi'llâh (33-A)

d) Bi- 'inâyetu'llahi ta 'âlâ

"Şânı yüce olan Allah'ın lütuf ve ihsanıyla" anlamına gelen bir sözdür. Bu sözden maksat bir anlamda Allah'tan yardım, müsaade ve izin istemektir:

Eger bir içim şu olsa bu kâfirlere cezâ
Eylerdim bi- 'inâyetu'llahi ta 'âlâ (103-A/2252)

e) ŞadaĶa'llâh

"Muhakkak Allah doğru söyledi." anlamına gelen "ŞadaĶa'llâh", Kur'an-ı Kerim okuduktan sonra söylenen ve "Azîm olan Allah doğru söyledi" anlamına gelen *ŞadaĶa'llâh ü'l-'azîm* sözünün kısaltması sayılabilir. Bu söz aslında "En doğrusunu Allah bilir." demektir ve bir tevazu göstergesidir. Kur'an'ı okuyan kişi bir anlamda, "Bir yanlışlık yapmış olabilirim ve bu yanlış Kar'an'dan değil benden olmuştur." demek istemektedir.

ŞadaĶa'llâh (70-B/45-B)

f) Şalla'llâhü 'aleyhi's-şelâtü ve's-selâm

Hız. Peygamber'in menevî şahsiyetini selamlamak için kullanılan salât ü selâm, *aleyhi's-salâtüve's-selâm* veya *sallallahu aleyhi ve sellem* şeklindeki dua cümlelerinin yerine daha çok Osmanlı Türkçesi'nde kullanılmıştır. Böyle dua etmeye *salavat getirme* (Mertoğlu, 2009, 24) denmektedir. "Allah'ın selâmı onun üzerine olsun." anlamına gelir.

Dünyâ Ķalmadı iki cihân güneşi Ķabîb-i Ekreme
Şalla'llâhü 'aleyhi's-şelâtü ve's-selâma (25-A/611)

g) Ķâle'n-nebiyyi - Ķâle hadîşü Rasûlu'llâh

Hız. Peygamberin hadislerinden önce söylenen ve "Hız. Peygamber dedi ki" (*Ķâle'n-nebiyyi*) ve "Allah'ın rasûlü hadîsinde buyurdu" (*Ķâle hadîşü Rasûlu'llâh*) anlamına gelen sözlerdir. Bu sözlerin ardından da genellikle ona saygı ve ta'zim ifadesi olarak "Şalla'llâhü 'aleyhi vesellem" (Allah'ın selâmı onun üzerine olsun) söz gurubuyla salavat getirilir:

Ķâle'n-nebiyyi şalla'llâhü 'aleyhi vesellem (112-A)

Ķâle hadîşü Rasûlu'llâh (13-B)

h) RaĶmetu'llâhi 'aleyh

Özellikle ölmüş olan Müslümanlar için söylenen ve "Allah ona rahmet etsin." anlamına gelen bir söz, bir duadır. Şair de Hız. Alî'nin şehit edilmesi üzerine bu sözü beyitte kullanır:

RaĶmetu'llâhi 'aleyh yâ 'Alîyye'l-MurtaẶâ
Ķâlû innâ li'llâh ey şîr-i Ķudâ (26-B/667)

i) Laḥmūke laḥmî demmike demmî cismūke cismî rūḥūke rūḥî

Özellikle mutasavvıf şairler tarafından Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye yakınlığını ifade etmek için kullanılan ve "Senin etin benim etim, senin kanın benim kanım, senin vücudun benim vücudum, senin ruhun benim ruhum." (Üzüm, 2004, 91) anlamına gelen bir sözdür. Bu söz hakkında Sarıkaya şu açıklamayı yapar:

"Peygamberimiz'in Hz. Ali'ye muhabbet ve iltifatının derecesini beyan sadedinde bu söz, İbn-i Abbas kanalından gelen daha mufassal bir rivayet ile Yenâbi'ül-mevedde adlı eserde de mevcuttur. Buna göre Hz. Peygamber; "Ey Ali, seni sevmeyişi halde beni sevdiğini söyleyen kimse yalancıdır. Çünkü sen bendensin ben de sendenim. Etin etinden, senin kanımdan, rûhun ruhumdan, sırrın sırrımdan ve aleniyetin de benim aleniyetimdendir. Sen ümmetimin imâmı ve benim vasîmsin; sana itaat eden mesut, sana isyan eden ise bedbaht olur; seni dost edinen kazanır, düşman olan kaybeder. Senden ayrılmayan kazanır, senden ayrılan ise helâk olur." buyurmuştur (Süleyman b. İbrahim el-Hüseynî Kundûzî, 1997, 155'ten naklen 2004, 51).

Nevrûz b. İsâ da, şiirimizdeki bu geleneğe uygun olarak, Hz. Muhammet ve Hz. Ali'nin yakınlığını ifade etmek amacıyla beyitlerde bu sözü değişik şekillerde kullanmıştır:

Laḥmūke laḥmî demmike demmî cismūke cismî rūḥūke rūḥî

Olubdur Muḥammedin cân içre cânıdır Murtaẓâ

(39-B/11)

Ve hem laḥmūke laḥmî cismūke cismî demūke demî

Demedi mi 'Alîye ol faḥr-ı 'âlem

(70-A/1702)

Hem 'Alîyyü'l-Murtaẓâdır maḥbûb-ı yâri anî

Demūke dem laḥmūke laḥmî didi vaşî kıldı şâh-ı merdânı

(90-B/11)

1) Lâ fetâ

Tamamı *Lâ fetâ illâ alî lâ seyfe illâ zü'lfikâr*⁸ olan ve "Ali'den başka genç (yiğit, er), Zü'lfikâr'dan keskin kılıç yoktur." veya "Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur." anlamına gelen sözün (Yılmaz, 1992, 100) ilk kelimesidir. Bu sözle ilgili, Bedir günü Rıdvân adlı meleğin semâdan bu sözü söyleyerek seslendiği rivayet edilir (İbn Arrak, Tenzîh, I, 148 ve Keşfü'l-hafâ, II, 132'den naklen Sarıkaya, 2004, 60). İbn Hişam ise aynı olayın Uhut günü gerçekleştiğini sözler (İbn Hişam, as-Sîretü'n-Nebeviyye, ty: 100'den naklen Sarıkaya, 2004, 60). Gölpınarlı ise Uhud savaşında gösterdiği yararlılıktan dolayı bu sözün Cebrâil tarafından Hz. Ali için *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* vezninde söylendiğini ifade eder (Gölpınarlı, 2004, 201).

Nevrûz b. İsâ, Hz. Ali'nin kahramanlık yönünü vurgularken bu sözü kullanır ve onu Allah'ın kılıcı, Allah'ın Aslanı gibi vasıflarla nitelendirir:

Ve hem ḥaḳḳında nâzil oldu sûre-i Hel Etâ

Taḥrî aña arşlanım dedi hem buyurdu lâ fetâ

(48-B/1182)

Haydarıñ şânına geldi sûre-i Hel etâ

Seyf-i seyfu'llâhdır hem lâ fetâ

⁵ Senin etin benim etim, senin kanın benim kanım, senin vücudun benim vücudum, senin ruhun benim ruhum.

⁶ Senin etin benim etim, senin kanın benim kanım, senin vücudun benim vücudum.

⁷ Senin kanın benim kanım, senin etin benim etim.

⁸ Hz. İbrahim Nemrud'a boyun eğmayıp putları kırdığı için, ashâb-ı Kehf bâtula tâbî olmayıp mağaraya sığındığı için, Yûşâ Peygamber Hz. Mûsâ'ya yoldaş olduğu için, Hz. Yusuf ise bütün zorlamalara rağmen zinâ etmediği için fetâ (genç, yiğit) adıyla anılmıştır. Bu sebeple fetâ kavramı, ferdin mîzâcı ile alâkalı bir erdem olarak yüceltilmiştir. Kur'an'ın târif ve tavsif ettiği bu erdemler fütüvvet-nâmelerden anlaşıldığı kadarıyla Hz. Ali'de toplanmıştır. Hz. Ali gözü ile gördüğünü eteği ile örttüğü, kötülüğe iyilikle mukabelede bulunduğu gibi bir takım sebeplerle "lâ fetâ illâ Ali" hitabı ile anılmaktadır. (Ali Torun, s. 4'ten naklen Sarıkaya, 2004, 61).

Zülfikâr ise yivli kılıç anlamına gelir. Hz. Ali, Yemen'e gittiği zaman, bir demir kaide üzerinde duran ve taştan yontulmuş olan putu kırmış, demirini Medine'ye getirmişti. Ömer'üs-Saykal isimli bir demirci, o demirden iki kılıç dökmüştü. Biri, yedi, karış boyunda, bir karış enindeydi, ortasında da kanın akması için yivler vardı. Bu yüzden o kılıca Zülfikâr denmişti. Hz. Peygamber'e (S.M.) ait olan bu kılıcı Hazret, Uhud Savaşı günü Hz. Ali'ye vermişti. Muhaddislerden Muhammed b. Şehrâşûb, 57. Sûre olan Hadîd sûresinin, "And olsun ki biz Peygamberimizi, apaçık delillerle gönderdik ve onlarla beraber de kitap ve terazi verdik, insanlar adaletle dosdoğru muamelede bulunsunlar diye, demiri de indirdik ki onda çetin bir azap var ve insanlara faydalar..." mealindeki 25. Âyetindeki demirden, Zülfikârın kastedildiğini rivayet eder (Sefinet'ül-Bihâr; II s. 280) (Gölpınarlı, 2004, 202).

‘Alîyi beşer añlayan eyler haîâ
‘Alî nûrdur ‘Alî nûrdur ‘Alî nûr (119-A/II)

Lâ fetâ sözüyle bir arada zikredilen, Klasik Türk Edebiyatı şairleri tarafından Hz. Ali ile ilgili bahislerde geçen ve Kur’ân-ı Kerîm’in 76. Sûresi olan İnsân⁹ sûresi de Nevruz b. İsa tarafından dile getirilmiştir. Bu sûre “Hel etâ” şeklinde başlar ve *Hel Etâ* sûresi olarak da bilinir. Bazen kafiyeli biçimde de bir araya getirilir. Hel etâ âyeti ile başlayan İnsân sûresi Hz. Ali ile ilgili şiirlerde sıklıkla zikredilen bir âyettir. Nevruz b. İsa’ya ait beyit ve bentlerde bu sûrenin Hz. Ali’yle alakasına dair açıklama olmamakla birlikte bu sûrenin sadece onun şanına indirildiğinden bahsedilir.¹⁰ Büyük ihtimalle şair bu rivayetlerden haberdardır:

Lâ fetâ illâ ‘Alî seyfe illâ zülfiğâr
Hel etâ şânına geldi taḥkîk bil anı (91-A/13)

Muhammediñ şânına indi Tâhâ Yâsin ey ‘atâ
‘Alînin şânı *Hel etâ* hakkında dendi *lâ- fetâ*
Şallu ‘alâ nûr-ı Muhammed Muştafâ
Şallu ‘alâ nûr-ı ‘Alîyyü’l-Murtaẓâ (75-B/XXI)

Ḥaḳ Te’âlâ ‘Alîniñ şânına *Hel etâ*
Demedi mi hakkında hem *lâ fetâ* (76-B/1840)

j) Raḥmetallâhi ‘aleyh Allâhümme erzıknâ şefâ ‘atühüm

Eserde iki yerde geçen bu sözü şair, Hz. Hüseyin’in büyük oğlu Ali’nin savaş meydanında ve beş yaşındaki oğlu İbrahim’in susuzluktan ölmesi üzerine duyduğu üzüntüyü dile getirirken şiir dışında kullanmıştır. Söz, “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun. Allah’ım! Onların şefaatiyle bizleri rızıklandır.” anlamına gelir ve hem şehit olanlara bir dua hem de onların manevî mertebelerinden yardım isteme ifadesi olarak dile getirilmiştir:

Raḥmetallâhi ‘aleyh Allâhümme erzıknâ şefâ ‘atühüm (104-A ve B)

k) Ḳaddesa’llâhu sırru’l-‘azîz

Özellikle tarikat büyükleri, Allah’ın veli kulları, din âlimleri ve salih kullar için kullanılan ve “Allah o azîzin sırrını kutsal eylesin.” anlamına gelen bir saygı, hürmet cümlesidir. Beyitte de Hâcî Bekdâş-ı Velî için kullanılmıştır:

Hâcî Bekdâş-ı Velî *ḳaddesa’llâhu sırru’l-‘azîz*
Ser-çeşmesiñ ‘adil ḥânım şafâ geldiñ merḥabâ (94-A/19)

k) Raḥmetu’llâhi ‘aleyhim ecma ‘în - Raḥmetu’llâhi ‘aleyh

Daha çok Ashâb-ı kirâmın isimleri anılınca söylenen, “Allah’ın rahmeti onların üzerine olsun.” anlamına gelen, dua, saygı ve hürmet ifadesi içeren bir sözdür. Beyitlerin ilkinde Hz. Hüseyin’le birlikte Kerbelâ’da olan ve şehit düşen yakınları için, ikinci beyitte ise bir müfessir olan İmâm Süyûtî ve onun gibi âlimler için kullanılır:

Raḥmetu’llâhi ‘aleyhim ecma ‘în
Bu taraftan ânı gördü imâmü’l-müslimîn (91-B/2118)

Bu âyet-i kerîmeniñ tefsîrinde hemîn
İmâm Süyûtî *Raḥmetu’llâhu ‘aleyhim ecma ‘în* (105-A/2409)

⁹ Bu sûrede öldükten sonra dirilmeyi inkar eden insana, onun varlık alanına çıkmazdan önceki hiçliği, aslı ve yaratılış aşamalarını hatırlatarak bundan ibret alması ve ders çıkarması istenir.

¹⁰ Bu sûrenin, Hz. Ali ve ailesi ile alakasını kuran çeşitli rivayetler için bkz. Sarıkaya, Meliha Yıldırım (2004). *Türk-İslâm Edebiyatında Hz. Ali*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, s. 32-36.

Rahmetu'llâhi 'aleyh ise *Rahmetu'llâhi 'aleyhim ecma 'în* sözünün tekilidir ve "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun." anlamındadır.

Daği şehîd itdiler 'Abdu'llâh ile İbrâhimi hem
Rahmetu'llâhi 'aleyh degil ve's-selâm (95-A/2179)

1) *Le'anehümu'llâhu ecma 'în - la 'netu'llâhi 'aleyh*

le'anehümu'llâhu ecma 'în, "Allah onların hepsine lanet etsin." anlamında bir bedduadır. *la 'netu'llâhi 'aleyh* ise bu sözün tekilidir ve "Allah'ın laneti onun üzerine olsun." anlamına gelir. Bu bedduayla şair, Yezid tarafında bulunan ve Kerbelâ'da Hz. Hüseyin ve yakınlarının şehit edilmesi olayında dahli bulunan topluluk veya kişilere olan kızgınlığını dile getirmekte, bu elim olay karşısında duyduğu acıyı ifade etmektedir. Bu bedduadan başta Yezid olmak üzere Hz. Hüseyin'e biat mektubu yazıp saf değiştiren ve onun yarı yolda bırakan Taif halkı, Yezid'i babası Muaviye yerine tahta geçiren Şam halkı, Yezid'in emrinde olup Hz Hüseyin ve çocuklarını, yakınlarını şehit eden herkes nasibini almıştır:

Bir gün *la 'netu'llâhi 'aleyh* Yezîd mel'ûn
Tamâm meclis kûrup şarâb içerdî mağbûn (35-A/883)

'Arab tâ'ifesi bir mankıra şatdı dînin
Tâbi' oldu *le'anehümu'llâhu ecma 'în* (11-A/262)

Cem' olup birikdi biraz la'în
Le'anehümu'llâhu ecma 'în (14-A/373)

Varıp Şâmda zevk iderim şandı bi-dîn
Bu kavle râzî oldu *le'anehümu'llâhu ecma 'în* (21-A/531)

Cehennemde şimdi tütün satıyor la'în
Teberrâh şânına *le'anehümu'llâhi ecma 'în* (24-A/603)

Ve Şibir hûnzîr *le'anehümu'llâhu ecma 'în*
Münâfık ebter kâltabân cehûd-ı müşrikin (31-A/778)

Heb kâmusı oldu havâric-i la'în
Şânlarına teberrâh *le'anehümu'llâhi ecma 'în* (33-B/848)

Nevrûz b. İsâ, bu bedduayla aynı anlama gelen *La 'netullâhi 'aleyhim ecma 'în* (Allah'ın laneti onların hepsinin üzerine olsun), *La 'netu'llâhi 'aleyhi ilâ yeomid'd-dîn* (Allah'ın laneti kıyamete kadar onun üzerine olsun.) ve *La 'netullâhi 'aleyhi ebter* (Allah'ın laneti sonu kesik olan onun üzerine olsun.) gibi sözlerle de duygularını ifade etmektedir:

Kırk biñ kavm-i Yezîdân mel'ûn bî-îmân
La 'netullâhi 'aleyhim ecma 'în kâmu yeksân (66-A/1616)

İtdigini dünyâda buldu ol bî-dîn
La 'netu'llâhi 'aleyhim ilâ yeomü'd-dîn (86-B/2029)

La 'netu'llâhi 'aleyhi ilâ yeomid'd-dîn
Gör ne hîle düzdü îmânı yok bî-dîn (32-A/797)

Ol şacı kesük kaḥbe fitne-rûzgâr
Sermed-i mel'ûn *la 'netullâhi 'aleyhi ebter* (32-A/812)

m) Tüm bunların haricinde şair, beyitlerde veya aralarda Arapça birtakım sözler ve cümleler de kullanmıştır. "Bu nedir? Bu ancak sıkıntı ve beladır." anlamına gelen *Mâ hazâ illâ kerbün ve belâün*:

Anı işidicek Şâh Hüseyin-i müjtebâ
Didi mâ hazâ illâ kerbün ve belâün yâ Kerbelâ (62-B/1528)

"Bu adamı öldürün." anlamına gelen Uktulû hazâ'r-ricâl:

Uktulû hazâ'r-ricâl mektûbuñ mefhûmı
Ya 'nî öldürün bu âdem-i ma'lûmı (11-A/273)

"Göz hüküm için geldiğinde." anlamına gelen İzâcâ eke'l-başaru li-każâ:

Mâ-bâkîsi olur münâfık mel'ûn-ı mürtâd
İzâcâ eke'l-başaru li-każâ olurlar berbâd (39-A/1010)

"Götür onları." anlamına gelen "Ulüvvû ileyhim" kullandığı diğer sözlerdir:

Eytdi Hüseyinîñ cemâ'atin 'ulüvvû ileyhim
İlet Medîne-i münevvereye eyle teslîm (134-B/3217)

n) Nevûz b. İsâ, bazen hadis veya âyet olmamasına rağmen kendi duygularını ve yorumlarını katarak birtakım cümleleri hadis veya âyet olarak da vermiştir. Bu kullanımlarda şair, Hz. Hüseyin ve yakınlarına destek vermek ya da Yezid ve taraftarları için yaptığı beddualara ilahî bir hüviyet kazandırmak için bu cümleleri şiir haricinde aralarda söylemiştir:

Qavlühû te'âlâ¹¹: "el-Yezîdü ve akvâmühû ve enşâra küllühüm ehl-i nârin ve hâ'ülâ'il kayyûmunca ve çün 'an milletîn ve yeşterûnez-zalâlete bi'd-dünyâ vehüm mülhadûn fi'n-nâr."¹²
(45-B)

"Allâhumme il'an 'alâ kavm-i Yezîd fi nâr-ı cehenneme 'ilmen yel'anehümü'llâhü ellâ'inün ve yel'anühüm ecma'in"¹³
(52-B)

Esta'izübi'llâh¹⁴: la'netü'llâhi 'aleyhâ ilâ yevmi'd-dîn el-maşeri ve'lkarâr hasara'd-dünyâ ve'l-âhireti inne hâzâ lehüve'l-hüsrânü'l-mübîn¹⁵
(33-A)

Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm¹⁶
İnne a'zamü'l-belâi ve tenzîlü'l-enbiyâi şümme evliyâi şümme's-şâlihîn¹⁷ (105-B)

Qâle hadîşü Rasûli'llâhi¹⁸
"Ene min'el-'Arabi veleyse'l-'Arabü minnî."¹⁹ (13-B)

Sonuç

Çalışmada ele alınan konu *Manzûme-i Kıssa-i Kerbelâ'da Geçen Hadisler*, *Manzûme-i Kıssa-i Kerbelâ'da Geçen Süre İsimleri*, *Manzûme-i Kıssa-i Kerbelâ'da Geçen İslâmî Kaynaklı Sözler* olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. İlk başlıkta eserde tespit edilen biri tam ve üçü kısmî dört hadis iktibası, ikinci başlıkta eserde geçen yedi sürenin beş madde altında ne şekilde ve hangi gerekçelerle ele alındığı, üçüncü başlıkta ise Allah, Hz. Peygamber, Hz. Ali, çeşitli din büyükleri ve veli kullarla ilgili saygı, sevgi ve tazim ifadesi içeren sözler; Hz. Hüseyin'in ailesi ve yakınlarından şehit olanlar için edilen dualar ve Yezid tarafından ölenler için edilen

¹¹ Allah Te'âlâ buyuruyor.

¹² Yezid ve kavimleri ve hepsinin yardımcıları cehennem ehlidir. Ve bu kayyumlar (onların yardımcıları) ve milletler de cehennemdedir. Çünkü dünyaya karşılık dalaleti satın aldılar. Ve o mühlidler cehennemdedir.

¹³ Allahım, Yezid'in kavmine cehennem ateşinde lanet et. Allah, lanet edenler (melekler) ve herkes onlara bilerek lanet ederler.

¹⁴ Allah'a sığınırım.

¹⁵ Allah'ın laneti, dünya ve ahiret hüsrânı mahşer ve karar günü olan ahiret gününe kadar onun üzerine olsun. İşte bu apaçık hüsrânın ta kendisidir.

¹⁶ Rahmen ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

¹⁷ Şüphesiz belanın en büyüğü önce peygamberlere, sonra evliyalara, sonra da salihlere (iyi insanlara) iner.

¹⁸ Allah'ın rasûlü hadîsinde buyurdu

¹⁹ Ben Araplardanım Arap benden değildir.

beddualar; çeşitli Arapça cümleler ve hadis olmadığı halde şair tarafından duygularına tercüman olması nedeniyle hadis olarak söylediği cümleler ele alınmıştır.

Bu üç bölümde ele alınan ve incelenen konular Nevruz b. İsa'nın aldığı eğitimi, Kur'an ve dini ilimlerle olan yakınlığını; Allah, Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, ehl-i beyt, on iki imam, din büyükleri ve Câferî mezhebine olan sevgi, saygı ve bağlılığını göstermesi açısından oldukça değerli bilgilerdir. Ayrıca bu bilgiler, yüzlerce yıllık geleneğe sahip Klasik Türk Şiiri'nin İslâm eksenli bir şiir geleneği olduğunu göstermesi ve 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başında yaşamış mutasavvıf bir şair olan Nevruz b. İsa'nın bu geleneğinin uzantısı olduğunun bir ispatı olması açısından da ayrıca öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Arpaguş, Hatice Kelpetin (2011). Teâlâ. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 40, ss. 206-207). Ankara: TDV Yayınları.
- Duman, M. Zeki, Mustafa Altundağ (1998). Hurûf-ı Mukattaa. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 18, ss. 401-408). Ankara: TDV Yayınları.
- Durmuş, İsmail (2000). İktibas. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 22, ss. 52). Ankara: TDV Yayınları.
- Erul, Bünyamin (2002). Keşfü'l-Hafâ. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 25, ss. 320-321). Ankara: TDV Yayınları.
- Gökalp, Murat (2017). Salih Baba Divanı'nda Lafzî Hadis İktibasları. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 22:2, s. 105-124.
- Gölpınarlı, Abdülbâki (2004). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- İbn Arrak, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Muhammed b. Ali Kinânî (963/1556); *Tenzîhu's-şeriatî'l-merfû'a ani'l-ahbârî's-şeni'ati'l-mevzu'a*. nşr. Abdülvehhab Abdüllatif, I-II, Kahire 1378.
- İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemâleddin Abdülmelik (213/828); *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Saka, İbrahim el-Ebyârî, Abdülhafız Şibli, I-IV (2 cilt hâlinde), Beyrut, ts.
- İmam Nevevî (2001). *"Riyâzî's-Sâlihîn: Peygamberimizden Hayat Ölçüleri"* (Tercüme ve Şerh: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir, Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan, Yrd. Doç. Dr. Raşit Küçük), c. III. İstanbul: Erkam Yayınları.
- İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ'* (nşr. Ahmed el-Kalâş), Beyrut 1985, I-II.
- Kandemir, M. Yaşar (1997). Hadis. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 15, ss. 27-64). Ankara: TDV Yayınları.
- Karahan, Abdulkadir (2002). Kırk Hadis. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 25, ss. 470-473). Ankara: TDV Yayınları.
- Karaman, Hayrettin, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş (2012). *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Haz. Hayrettin Karaman, Ali Özek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrı, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut (2016). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Külekçi, Numan (1995). *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Levend, Agah Sırrı (1984). *Divan Edebiyatı*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Mertoğlu, Mehmet Suat (2009). Salâtü Selâm. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 36, ss. 23-24). Ankara: TDV Yayınları.
- Okudan, Rifat. Hz. Peygamber'den İlk Yaratılan Şey Hakkında Rivayet Edilen Hadisler Işığında Hakikat-i Muhammediye. *VI. Kutlu Doğum Sempozyumu Isparta 21Nisan 2003 (Tebliğler)*, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s. 165-178.
- Sarıkaya, Meliha Yıldırım (2004). *Türk-İslâm Edebiyatında Hz. Ali*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi.
- Süleyman b. İbrahim el-Hüseyinî Kundûzî, *Yenâbi'ül-mevedde*, I-III (1 cilt hâlinde), nşr. Alâüddin el A'lemî, Beyrut 1418/1997, s. 155.
- Torun, Ali (1998). *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-nâmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Uysal, Selçuk (2010). *Belâgat ve Edebî Sanatlar Lüğati*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Uzun, Mustafa (2000). "İktibas". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c. 22, ss. 52-54). Ankara: TDV Yayınları.
- Üzüm, İlyas (2004). Şâh-ı Merdân Murtazâ Ali: Kültürel Alevî Kaynaklarına Göre Hz. Ali Tasavvuru. *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 11, s. 75-104.
- Yazır, Elmahlı M. H. (ty), *Hak Dîni Kur'an Dili*, İstanbul: Zehraveyn Yayıncılık.
- Yılmaz, Mehmet (1992). *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözcükler (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Enderun Kitabevi.